

ALAE BRITANICE DIN ARMATA AUXILIARĂ A DACIEI

În special datorită diplomelor militare emise pentru Dacia, componența armatei provinciale este foarte bine cunoscută, rămânând puține semne de întrebare în această privință. Una dintre problemele încă deschise se referă la numărul regimentelor britanice¹ de cavalerie care au făcut parte la un moment dat din *auxilia*. Din cauza deteriorării diplomelor și inscripțiilor relevante, a abrevierilor operate în antichitate și a unor posibile erori, nu este clar dacă putem vorbi despre trei sau doar două astfel de *alae* care au activat în principal în Pannonia inferior și în Dacia.

Una dintre principalele surse de confuzie privind trupele britanice o constituie sistemul denominativ inconsecvent, din cauza căruia sunt mai dificil de identificat și diferențiat. În general, se consideră că forma adjectivală a numelui provincial purtat de o unitate auxiliară indică staționarea recentă sau îndelungată în acea provincie și se regăsește adesea doar ca titlu suplimentar². O altă sugestie ar fi că numele „provinciale” au fost date trupelor recrutate prin *dilectus*, iar cele „tribale” contingentelor înființate printr-un acord cu tribul respectiv³. În cazul trupelor de origine britanică, etnonimele *Brittonum* și *Britannorum* indică o recrutare inițială din rândul populației insulare, o diferență între *Brittones* și *Britanni* fiind, în acest sens, nesemnificativă⁴. Situația este mai complicată pentru cele intitulate, oarecum atipic, doar *Britannica*. În urma studierii acestei chestiuni, David Kennedy conclusea că numele *Britannica* nu demonstrează decât că regimentele desemnate astfel au făcut parte din garnizoana Britanniei, dar că este de asemenea posibil să fi fost recrutate inițial de aici, fiind organizate și denumite doar în momentul în care au ajuns pe continent⁵. În aceste condiții, se explică parțial denumirile alternative folosite pentru una și aceeași trupă: *Britannica*/*Britanniciana*⁶, *Brittonum*/*Brittanorum*⁷, posibil și *Britannica*/*Brittonum*. Această ultima variantă are implicații majore în discuția de față. Dacă o acceptăm, rămânem

¹ Prin „britanice” înțelegem acele regimente denumite *Britannica*, *Brittonum*, *Britannorum*, fără implicații privind aria inițială de recrutare.

² G. Cheesman, *The Auxilia of the Roman Imperial Army*, Oxford, Clarendon Press, 1914, p. 47; D. Kennedy, „*The Ala I and Cohors I Britannica*”, în *Britannia*, 8 (1977), p. 249; D. B. Saddington, *The Development of the Roman Auxiliary Forces from Caesar to Vespasian*, Harare, University of Zimbabwe, 1982, p. 159.

³ B. Dobson, J. C. Mann, „Roman Army in Britain and Britons in the Roman Army”, în D. J. Breeze, B. Dobson (ed.), *Roman Officers and Frontiers*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 1993, p. 193.

⁴ Saddington, *Auxiliary Forces*, p. 159.

⁵ Kennedy, „Ala and Cohors”, p. 255.

⁶ *Ala I Flavia Augusta Britannica* ∞ apare ca *I Flavia Britanniciana* ∞ pe diploma CIL XVI, 47.

⁷ *Cohors II Brittonum* ∞ este denumită alternativ *Brittonum* (CIL XVI, 46; RMD V, 351; RMD I, 35 etc.) și *Britannorum* (RMD III, 148; CIL XVI, 163; RMD IV, 226 etc.).

cu două *alae*, *I Brittonum/ Britannica (quingenaria)* și *I (Flavia Augusta) Britannica* ∞; dacă o respingem, atunci putem vorbi despre *I Brittonum*, *I Britannica (quingenaria)* și *I (Flavia Augusta) Britannica* ∞. În continuare, vom prezenta pe rând toate aceste *alae* mai mult sau mai puțin probabile, cu scopul de a clarifica datele problemei.

Ala I Brittonum c. R. Tacitus menționează o *ala Britannica* printre trupele de care dispunea Vitellius⁸, dar, în definitiv, nu știm dacă se numea într-adevăr *Britannica* sau *Brittonum*⁹. Posibilitatea de identificare cu *ala I Brittonum* este reală, din moment ce aceasta apare pe o diplomă militară din anul 71, emisă probabil pentru Pannonia¹⁰. Este cea mai timpurie diplomă cunoscută în care se menționează o unitate britanică. Nu înseamnă însă că trupa a fost înființată în anul 46. Titularul constituției era un trac și reprezenta un potențial transfer¹¹, astfel de cazuri fiind notate în sursele antice¹². Cu siguranță *Brittones* sunt înrolați în *auxilia* înainte de perioada flaviană, conform lui Tacitus înainte de anul 60¹³, iar trupe britanice încep să apară curând în Imperiu¹⁴. Bazându-ne pe aceste dovezi circumstanțiale, apare destul de clar că *ala* exista în perioada iulio-claudiană târzie și nu este exclus să fi făcut parte din prima serie de contingente recrutate din Britannia.

În lipsa altor atestări timpurii, nu putem decât presupune că a activat în continuare în Pannonia. Reperarea ei în această perioadă este îngreunată de prezența în regiune a uneia, sau chiar a două, *alae* cu nume similar, *I Britannica c. R.* și *I Flavia Augusta Britannica* ∞. Astfel, este greu de precizat la care dintre trupe fac referire două epigrafe din Pannonia inferior, numele unităților inscripționate fiind abreviat¹⁵. Este posibil ca *ala I Brittonum* să fi luat parte

⁸ Tacitus, *Historiae*, III, 41: *venere tres cohortes cum ala Britannica*; Cheesman, *Auxilia*, p. 170, a folosit acest fragment pentru a arăta că *ala I Flavia Britannica* ∞ a fost înființată înainte de anul 69; la fel J. Spaul, *Ala². The Auxiliary Cavalry Units of the pre-Diocletianic Imperial Roman Army*, Nectoreca Press, Andover, 1994, p. 70; respectiva unitate de cavalerie pare a fi o creație flaviană.

⁹ D. B. Saddington, *The Development of the Roman Auxiliary Forces from Vespasian to Trajan*, în ANRW, II, 3, 1975, p. 179, a arătat că într-un pasaj din Tacitus (*Annales* II, 17, 4) în care acesta menționează *Gallicae cohortes*, termenul *Gallicae* poate fi considerat mai degrabă o variantă pentru *Gallorum*, arătând componența gallică a trupelor și nu în mod necesar locul staționării. Astfel, nu este exclus ca *Britannica* (*Historiae*, III, 41) să fie o alternativă pentru *Brittonum*.

¹⁰ RMD V, 324.

¹¹ P. A. Holder, "Alae in Pannonia and Moesia in the Flavian Period", în Z. Visy (ed.), *Limes XIX*, Pécs, 2005, p. 81; cf. D. B. Saddington, "The Roman Government and the Roman Auxilia", în Z. Visy (ed.), în *Limes XIX*, Pécs, 2005, p. 64, n. 9.

¹² Tacitus, *Agricola*, 28, relatează un episod în care recruții dintr-o *cohors Usiporum* recent înființată au ucis un centurion și câțiva soldați transferați pentru a menține disciplina în cadrul noii trupe.

¹³ Tacitus, *Agricola*, 15.

¹⁴ Dobson, Mann, "Britons in the Roman Army", p. 198.

¹⁵ *AL BRIT* (CIL III, 3305), *ALE BRIT* (AE, 1960, 15).

la războaiele cu dacii¹⁶. Următoarea atestare sigură este abia în 14 aprilie 123, atunci când este înregistrată pe o diplomă a Daciei superior, cu mențiunea că aceasta și *cohors II Gallorum Macedonica* sunt *translatis in Dacia Porolissensi*¹⁷. Faptul ar implica apartenența anterioară la armata Daciei superior.

O altă diplomă militară descoperită la Gherla, emisă în 10 august 123 pentru Pannonia inferior și Dacia Porolissensis, consemnează două *alae* britanice, una în prima provincie, cealaltă în cea de-a doua¹⁸. Determinarea regimentelor este dependentă de lectura propusă (fig. 1). Ioan I. Russu era de părere că trupa din Dacia este *ala I Brittonum*, înregistrată și în diploma de la Porolissum din 2 iulie 110¹⁹, dar sub forma *ala I Britannica c. R.*²⁰ Mai recent, Paul A. Holder împărtășește această opinie, considerând că ea apare ca *Britannica* în anul 110 datorită unei erori²¹. De asemenea, Constantin C. Petolescu crede că trupa din Dacia Porolissensis este *I Brittonum c. R.*, dar nu este de acord cu identitatea dintre aceasta și *I Britannica c. R.* de pe documentul de la Porolissum²². John Spaul și Barnabás Lőrincz interpretează diploma de la Gherla în mod diferit, plasând *ala I Brittonum* în Pannonia inferior²³. Dar, acum se știe că în aprilie 123 *ala I Brittonum* se afla în Dacia Porolissensis, deci este mai probabil ca trupa să se fi aflat în aceeași provincie câteva luni mai târziu, așa cum crezuse de la început Ioan I. Russu. În această ipoteză, *ala Britannica c. R.* consemnată în Pannonia inferior²⁴ ar putea fi aceeași cu *ala I Flavia Augusta Britannica ∞ c. R.*, deși nu în mod necesar (*infra*).

Locul de staționare în Dacia al unității de cavalerie *I Brittonum* rămâne necunoscut. Transferul pare unul temporar, din moment ce trupa face parte cel târziu începând cu anul 148 din armata Pannoniei inferior²⁵, avându-și garnizoana la Alta Ripa²⁶.

Ala I Britannica c. R. și *ala I Flavia Augusta Britannica ∞ c. R.* O *Ala I Britannica c. R.* este atestată pentru prima dată în armata Daciei în 110, fiind menționată de o copie a unei

¹⁶ B. Lőrincz, *Die römische Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit. Teil 1: Die Inschriften*, Wien, Wiener Archäologische Studien, 3, 2001, p. 16-17.

¹⁷ RGZM, 22.

¹⁸ IDR I, 7 = RMD I, 21.

¹⁹ CIL XVI, 163 = IDR I, 3.

²⁰ I. I. Russu, *Dacia și Pannonia Inferior în lumina diplomei militare din 123*, București, Editura Academiei, 1973, p. 34.

²¹ P. A. Holder, "Auxiliary Deployment in the Reign of Trajan", în *Dacia NS*, 50 (2006), p. 144, n. 19.

²² C. C. Petolescu, *Auxilia Daciae*, București, Editura Ars Docenti, 2002, p. 68.

²³ Spaul, *Ala*, p. 72; Lőrincz, *Hilfstuppen*, p. 17.

²⁴ IDR I, 7 = RMD I, 21 (IDR I, 7a = RMD I, 22).

²⁵ E atestată în Pannonia Inferior de o serie de diplome în 148 (CIL XVI, 179, 180); 159 (CIL XVI, 112, 113), 161/163 (RMD II, 113) și un altar votiv datat între 120-150 (CIL III, 3305 = Lőrincz, *Hilfstuppen*, p. 178, k. 68).

²⁶ Lőrincz, *Hilfstuppen*, p. 17.

constituții imperiale²⁷. Indiferent dacă această *ala* este una și aceeași cu *I Brittonum c. R.* sau nu, o identitate între *I Britannica c. R.* și *I Flavia Augusta Britannica* ∞²⁸, presupusă datorită asemănării dintre nume și istoric, este puțin plauzibilă. Unitățile apar pe două diplome emise în 2 iulie 110, una pentru armata Daciei, a doua pentru cea a Pannoniei inferioare²⁹. Ipoteza lui Constantin C. Petolescu ar fi că *ala I Flavia Britannica* ∞, aflată în 109³⁰ (!) și 110 în Dacia, s-a întors în 110 în Pannonia inferior, a fost trimisă patru ani mai târziu în războiul cu parții, apoi readusă în Dacia de Hadrian, pentru a reveni până în 123 în Pannonia inferior³¹. John Spaul crede că prezența trupei pe diplomele emise la aceeași dată pentru Dacia și Pannonia se datorează fie existenței unor vexilații, fie faptului că *ala* era în curs de transfer între cele două provincii³². În locul acestor explicații, preferăm varianta conform căreia avem de-a face cu două trupe diferite³³.

Prin urmare, dacă nu acceptăm identitatea cu *ala I Brittonum c. R.*, atunci *ala I Britannica* pare a fi o trupă destul de târzie, înființată probabil în timpul lui Domitian. A staționat la Intercisa până la războaiele cu dacii ale lui Traian, fiind atestată aici de o stelă funerară pusă pentru un militar dintr-o *ala [I] Britan.*, datată la începutul secolului II³⁴. S-a aflat în Dacia pentru o scurtă perioadă de timp, din 110 până cel târziu în 123, an în care se reîntoarce în Pannonia inferior³⁵.

În ceea ce privește *ala I Flavia Britannica* ∞, aceasta a fost adusă în anii '80 ai secolului I din Germania Superior în Pannonia, la Vindobona³⁶. În timpul lui Domitian și-a câștigat titlul *Domitiana* și *civium Romanorum*, posibil în urma războiului cu *Chatti* din 83/4³⁷. După *damnatio memoriae* suferită de împăratul amintit, supranumele imperial e înlocuit cu *Augusta*³⁸. Pe o diplomă pannonică din anul 102 apare ca *I Flavia Britanniciana*

²⁷ CIL XVI, 163 = IDR I, 3.

²⁸ Kennedy, "Ala and Cohors", p. 251-252; Spaul, *Ala*, p. 71; Petolescu, *Auxilia*, p. 66-67.

²⁹ CIL XVI, 163 = IDR I, 3 (Dacia); CIL XVI, 164 (Pannonia inferior).

³⁰ Petolescu, *Auxilia*, p. 67, n. 1, citează diploma RMD III, 148 = IDRE II, 307 de la Ranovac din 109, dar aceasta nu consemnează vreo *ala Britannica*. Aceeași greșală o întâlnim la Spaul, *Ala*, p. 68, eroarea fiind în acest caz semnalată de O. Țentea, Fl. Matei-Popescu, "Alae et Cohortes Daciae et Moesia. A Review and Updating of J. Spaul's Ala2 and Cohors2", în *AMN*, 39-40/1 (2002-2003), p. 263.

³¹ Petolescu, *Auxilia*, p. 66-67.

³² Spaul, *Ala*, p. 71.

³³ Russu, *Dacia și Pannonia inf.*, 1973, p. 35; Saddington, *Auxiliary Forces*, p. 240-241, n. 133; Lőrincz, *Hilfstuppen*, p. 16-17.

³⁴ AE 1977, 638 = Lőrincz, *Hilfstuppen*, p. 179; k. 67, p. 16.

³⁵ IDR I, 7 = RMD I, 21 (IDR I, 7a = RMD I, 22).

³⁶ Lőrincz, *Hilfstuppen*, p. 62; CIL III, 15197, 4576, 4575 (Vindobona), AE 1940, 5 = Lőrincz, *Hilfstuppen*, p. 175, k. 58 (Dunaszentmiklós).

³⁷ Kennedy, "Ala and Cohors", p. 252; Saddington, *Auxiliary Forces*, p. 157; Lőrincz, *Hilfstuppen*, p. 16.

³⁸ *Domitiana* în inscripțiile CIL III, 15197 și AE 1940, 5 = Lőrincz, *Hilfstuppen*, p. 175, k. 58; *Augusta* în CIL III, 4576, 4575 și pe diplomele din anii RMD II, 87; CIL XVI, 61 (114); RMD IV, 251 (135); RMD IV, 266

*milliaria c. R.*³⁹. A luat parte probabil la ambele campanii dacice ale lui Traian, după cum sugerează inscripția votivă de la Emona dedicată de P. Cassius Secundus, *donis donatus bis bello Dacico*, prefect al unei *ala Brit(annica) milliaria c. R. bis torquata*⁴⁰. În anul 114, o diplomă pentru Pannonia inferior menționează *ala Britannica ∞ missa in expeditionem*, probabil contra parților⁴¹. Potrivit lui Barnabás Lőrincz, în 117 se întoarce la Malata, unde staționase anterior⁴², fiind apoi menționată în armata Pannoniei inferior până în anul 192⁴³. Așadar, după cum s-a arătat mai sus, este posibil ca *ala I Britannica c. R.* și *ala I Brittonum c. R.* de pe diplomele dacice să fie identice. În acest caz, trupa consemnată în Pannonia inferior de diploma de la Gherla din anul 123 ar putea fi *I Flavia Augusta Britannica ∞ c. R.* (transferată temporar sau doar în trecere prin Dacia?⁴⁴).

Noi dovezi concludente ar putea înlătura pe viitor incertitudinile privitoare la subiectul de față, dar momentan problema numărului exact al regimentelor britanice de cavalerie nu poate fi tranșată. Cu toate acestea, o anumită inconstanță a titlurilor trupelor auxiliare, observată în special în cazul celor britanice, precum și erorile și neglijențele gravorilor diplomelor militare ar trebui să dea de gândit. Pentru a da doar un exemplu, amintim că pe diploma de la Gherla⁴⁵ *ala* din Pannonia pare a fi numită o dată *I Britann(ica) c. R.*, iar a doua oară *[B]ritton(um) c. R.* (fig. 1). În plus, există extrem de puține dovezi care sprijină existența unei *ala I Britannica c. R. quingenaria*, iar acestea pot fi, teoretic, atribuite *alae*-lor *I Flavia Britannica ∞* și *I Brittonum c. R.* Prin urmare, punând în paralel datele (fig. 2), înclinăm spre varianta în care au existat doar două trupe, *I Brittonum/ Britannica (quingenaria) c. R.* și *I (Flavia Augusta) Britannica ∞*. Posibilele trasee urmate de aceste unități, inclusiv în ipoteza în care am avea totuși trei *alae*, au fost rezumate în tabelul nr. 3.

MONICA GUI

Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

(143); RMD IV, 272 (148?); RMD IV, 273 (150?); RMD II, 110 (154/161?); RMD IV, 276 (157/158?); RMD II, 102 (157); CIL XVI, 112, 113 (159?); RMD V, 446, 447 (192).

³⁹ CIL XVI, 47.

⁴⁰ IDRE I, 154 = AE 1980, 496; Valerie Maxfield, *The Military Decorations of the Roman Army*, Batsford Ltd., London, 1981, p. 171, arată că deși se afla în componența armatei din Pannonia în 102 (CIL XVI, 47), faptul nu demonstrează în mod necesar neimplicarea trupei în prima campanie dacică.

⁴¹ CIL XVI, 61; RMD II, 87.

⁴² Lőrincz, *Hilfstuppen*, p. 16.

⁴³ RMD V, 446, 447.

⁴⁴ După 114 (CIL XVI, 61), următoarea atestare sigură în armata Pannoniei inferior datează din anul 135 (RMD IV, 251).

⁴⁵ IDRI, 7 = RMD I, 21.

Abrevieri

AE	<i>L'année épigraphique.</i>
ANRW	<i>Aufstieg und Niedergang der römischen Welt.</i>
AMN	<i>Acta Musei Napocensis.</i>
IDRI	I. I. Russu, <i>Inscriptiile Daciei Romane I. Diplomele militare și tăblițele cerate</i> , București, 1975.
IDRE I	C.C. Petolescu, <i>Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie (Ier-IIIe siècles) I. L' Italie et les provinces occidentales</i> , București, 1996.
IDRE II	C.C. Petolescu, <i>Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie (Ier-IIIe siècles) II. Zones du CIL III et du CIL VIII</i> , București, 2000.
CIL	<i>Corpus Inscriptionum Latinarum.</i>
RGZM	B. Pferdehirt, <i>Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums</i> , 1, Mainz, 2004.
RMD I	Margaret Roxan, <i>Roman Military Diplomas 1954-1977</i> , University of London, Institute of Archaeology, Occasional Publication 2, London, 1978.
RMD II	Margaret Roxan, <i>Roman Military Diplomas 1978-1984</i> , University of London, Institute of Archaeology, Occasional Publication 5, London, 1985.
RMD III	Margaret Roxan, <i>Roman Military Diplomas 1985-1993</i> , University of London, Institute of Archaeology, Occasional Publication 14, London, 1994.
RMD IV	Margaret Roxan, P. Holder, <i>Roman Military Diplomas IV</i> , Institute of Classical Studies, BICS Supplement 82, London, 2003.
RMD V	P. Holder, <i>Roman Military Diplomas V</i> , Institute of Classical Studies, BICS Supplement 88, London, 2006.

BRITISH ALAE FROM THE AUXILIARY ARMY OF DACIA

Summary

Any attempt to solve the problem of the British *alae* (i. e. named *Britannica* or *Brittonum*, whether they were originally recruited from Britannia or not) that were once part of the Roman auxiliary army in Dacia is complicated by their similar names and histories. Apart from the abbreviated and often only partially preserved names on military diplomas and other inscriptions, we are possibly confronted with an inconsistency in the nomenclature of these regiments. There were apparently two or even three such *alae* that were active in Pannonia, were involved in Trajan's Dacian wars and eventually returned to Pannonia inferior.

We know for sure that there was an *ala I Brittonum c. R.* in the Dacian army. It probably came from Pannonia, where it seems to be recorded in 71 (RMD V, 324). Next, two military

diplomas of 123 (RGZM, 22 and RMD I, 21) register it in Dacia Porolissensis. One of them (RGZM, 22) is actually issued for Dacia superior, our *ala* being *translata* in Porolissensis, which could imply a previous station in the former province. Quite possibly, it had been listed before, in a diploma issued on Jul. 2nd 110 (CIL XVI, 163) for the troops in Dacia, as *I Britannica c. R.* Whether the identification is correct or not, it is unlikely that the *ala* of 110 is the same as *ala I Flavia Augusta Britannica ∞ c. R.* The latter took part in the Dacian wars, being probably twice decorated (AE 1980, 496), but it is recorded on the very same date, Jul. 2nd 110, in Pannonia inferior (CIL XVI, 164). By 148, the *ala I Brittonum* had also returned to Pannonia inferior (CIL XVI, 179).

The military diploma of 123 from Gherla (RMD I, 21) remains problematic, since it documents the existence of two British cavalry units, one in Dacia Porolissensis, the other in Pannonia inferior. Several readings and interpretations were given (fig. 1). It now seems likely that the *ala* in Dacia Porolissensis is *I Brittonum*, being recorded there a few months earlier (RGZM, 22). The identity of the unit in Pannonia remains uncertain. It could be *ala I Flavia Augusta Britannica ∞ c. R.*, *missa in expeditionem* presumably against the Parthians in 114 (CIL XVI, 61), perhaps returning to Pannonia after a temporary transfer or passage through Dacia. It could also be a totally different regiment, the *ala I Britannica c. R. (quingenaria)*, the one in the Dacian army in 110 (CIL XVI, 164). However, if we accept that in Dacia *I Brittonum c. R.* was also known as *I Britannica c. R.*, could this be also true for the Pannonian evidence? Were there two, or three British *alae* after all? Taking into consideration both versions, we tried to determine the route followed by each unit as disclosed by military diplomas (fig. 3). Hopefully, new, conclusive evidence will shed some light on this problem in the future, but for now we are inclined to believe that there were only two *alae*, *I Brittonum/Britannica* and *I Flavia Augusta Britannica ∞*, as the evidence for *I Britannica (quingenaria)* seems rather flimsy (fig. 2).

Keywords: Roman auxiliary troops, *ala*, cavalry, *I Brittonum*, *I Britannica*, *I Flavia Augusta Britannica*, military diplomas, Dacia Porolissensis, Pannonia inferior.

	Prov.	Russu, <i>Dacia și Pannonia inf.</i> , p. 28.	IDR I, 7.	RMD I, 21.	Lőrincz, <i>Hilfstruppen</i> , p. 159.
<i>tab. int.</i>	DP	I BRIT[TON(VM) C R]	I BRIT[TON(VM) C R]	I BRIT[TON(VM) C R]	I BRIT[TAN(NICA) C R]
	PI	I BRITANN(ORVM) C R	I BRITANN(ORVM) C R	I BRITANN(ICA) C R	[A]L(A) I BRITTON(VM) C R
<i>tab. ext.</i>	DP	[...]		[...]	
	PI	[...B]RITTON C R		[...]RITTON C R	

Fig. 1. Diferitele lecturi oferite pentru diploma militară de la Gherla (RMD I, 21 = IDR I, 7) din 123 (DP = Dacia Porolissensis, PI = Pannonia inferior).

	Data	Prov.	Referințe
Ala I Brittonum c. R.			
ALAE I BRITTONVM (rec.)	71	P?	RMD V, 324
IBRITTON C R (transl. in DP)	123 (14 apr.)	DP	RGZM, 22
IBRIT[...] / ALAE BRITON C R (rec.)	123 (10 aug.)	DP	RMD I, 21 = IDR I, 7
IBRITONN C R	148	PI	CIL XVI, 179
IBRITTON C R	148	PI	CIL XVI, 180
IBRIT C R	159	PI	CIL XVI, 112
IBRITT C R	159	PI	CIL XVI, 113
[I B]RETTONM	161/163	PI	RMD II, 113
Ala I Flavia Augusta Britannica ∞ c. R.			
I FLAVIA BRITANNICIANA ∞ C R	102	P	CIL XVI, 47
I FLAVIA AVG BRITANNICA ∞ C R	110 (2 iul.)	PI	CIL XVI, 164
[FL]AVIA AVG BRIT[ANNIC ∞ C R] (missa in exped.)	114	PI	RMD II, 87
ALA I FLAVIA AVG BRITANNIC ∞ C R (missa in exped.)	114	PI	CIL XVI, 61
I FL AVG BR ∞	135	PI	RMD IV, 251
I [FL BR ∞]	139	PI	CIL XVI, 157
I FL AVG BRIT ∞	143	PI	RMD IV, 266
I FLAV BRITAN ∞	148	PI	CIL XVI, 179
I FLAV BRITAN ∞	148	PI	CIL XVI, 180
[I FL AVG BRITA]NNIC ∞	154/161	PI	RMD II, 110
[ALAE I FLAVIAE BRITAN]N ∞ C R P F	157/158	PI	RMD IV, 276
FL AVG BRIT ∞	157	PI	RMD II, 102
I FL AVG BRIT ∞	157	PI	RMD II, 103
IBRITAN ∞ C R	167	PI	CIL XVI, 123
I FL AVG BRIT ∞	192	PI	RMD V, 446
I FL AVG BRITT ∞	192	PI	RMD V, 447
Ala I Britannica c. R.(?)			
IBRITANNICA C R (?= I Brittonum c. R.)	110 (2 iul.)	D	CIL XVI, 163 = IDR I, 3
IBRITANN C R (?= I Fl. Aug. Britannica ∞)	123 (10 aug.)	PI	RMD I, 21 = IDR I, 7

Fig. 2. Atestările trupelor în diplomele militare (D = Dacia, DP = Dacia Porolissensis, P = Pannonia, PI = Pannonia inferior, rec. = numele trupei din care a fost lăsat la vatră titularul diplomei).

Var. 1	<i>I Brittonum</i> : P? (71) → D (110 ^a) → DS? → DP (123 ^a , 123 ^b) → PI (148) <i>I Flavia Augusta Britannica</i> : P (102) → PI (110 ^b) → PI, Orient (114) → DP? → PI (123 ^b) → PI (135)
Var. 2	<i>I Brittonum</i> : P (71) → DS? → DP (123 ^a , 123 ^b) → PI (148) <i>I Britannica</i> : PI? → D (110 ^a) → PI (123 ^b) <i>I Flavia Augusta Britannica</i> : P (102) → PI (110 ^b) → PI, Orient (114) → PI (135)

Dipl. 71 = RMD V, 324; 102 = CIL XVI, 47; 110^a = CIL XVI, 163; 110^b = CIL XVI, 164; 114 = CIL XVI, 61; 123^a = RGZM, 22; 123^b = RMD I, 21; 135 = RMD IV, 251; 148 = CIL XVI, 179.

Fig. 3. Posibilele trasee urmate de *alae* având în vedere varianta nr. 1, cu două trupe, și varianta nr. 2, cu trei trupe, așa cum rezultă din diplomele militare (D = Dacia, DP = Dacia Porolissensis, DS = Dacia superior, P = Pannonia, PI = Pannonia inferior).